

פרשת נִגְשׁ — חייב אדם לברך על הרעה

בפרשת השבוע מסופר על המפגש שהיה בין יעקב לפרעה: "וַיָּבֹא יוֹסֵף אֶת יַעֲקֹב אָבִיו, וַיַּעֲמְדֵהוּ לְפָנָיו פְּרֹעָה, וַיִּבְרָךְ יַעֲקֹב אֶת פְּרֹעָה" (מז ז). מה בירך יעקב את פרעה?
 מפרש הרמב"ן שבירכו "בעושר ונכסים וכבוד והתנשא מלכותם", ומוסיף שלפי חז"ל במדרש "תנחומא" (נשא כו) בירך יעקב את פרעה, שכשהוא יעמוד על שפת הנילוס, יעלו המים לקראתו וישקו את ארץ מצרים.

דברי ברכתו של יעקב לפרעה מובנים, אבל המשך הדו-שיח בין יעקב ופרעה תמוה:
 פרעה שואל את יעקב: "כִּמָּה יָמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ?" (מז ח)

במקום להודות על הברכות, פרעה שואל את יעקב בן כמה הוא!
 וגם תשובתו של יעקב לא ברורה: במקום להגיד לפרעה אני בן 130, ממשיך יעקב ואומר לפרעה: "מַעַט וְרַעִים הָיוּ יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי וְלֹא הִשְׁיֵגוּ אֶת יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אָבִיתִי בְיָמֵי מְגוּרֵיהֶם" (מז ט).

על שתי תמיהות אלה עונים הרשב"ם והרמב"ן: יעקב היה נראה זקן מאוד, ולכן התפלא פרעה ושאל מה גילו של יעקב, כי הוא לא ראה זקן כל כך מופלג בכל ארץ מצרים. תשובת יעקב הייתה שהוא באמת לא כל כך זקן, אלא שמראהו הזקן נובע מהצרות הרבות שהיו מנת חלקו.

אמרו רבותינו במדרש (תורה שלמה כאן אות כג):

אמר לו הקב"ה ליעקב: "אתה מתלונן שימי חיך היו 'מַעַט וְרַעִים'?! הרי אני הצלתי אותך מעשו ומלבן, החזרתי לך את דינה ואת יוסף! ואתה מתלונן על חיך שהיו 'מַעַט וְרַעִים'?!" והרי "סָבַב אֶדְם לְכַרְךָ עַל הָרָעָה כְּשֵׁם שֶׁהוּא מְכַרְךָ עַל הַטּוֹבָה" (מסכת ברכות ט ה). "בגלל תלונתך אקצר את חיך, ועל כל מילה של תלונה תרד לך שנה", וכך אכן היה, והתקיים ביעקב דברי החכם מכל אדם (משלי יח כא): "מְנַת וְחַיִּים בְּיַד לְשׁוֹן": יצחק חי 180 שנה, ויעקב חי רק 147 שנה, כלומר 33 שנים פחות מיצחק אביו – כמספר המילים החל משאלתו של פרעה ועד סיום דברי התלונה של יעקב:

1. וַיֹּאמֶר 2. פְּרֹעָה 3. אֵל 4. יַעֲקֹב 5. כִּמָּה 6. יָמֵי 7. שְׁנֵי 8. חַיֶּיךָ 9. וַיֹּאמֶר 10. יַעֲקֹב 11. אֵל 12. פְּרֹעָה
13. יָמֵי 14. שְׁנֵי 15. מְגוּרֵי 16. שְׁלֵשִׁים 17. וּמָאֵת 18. שְׁנָה 19. מַעַט 20. וְרַעִים 21. הָיוּ 22. יָמֵי 23.
- שְׁנֵי 24. חַיֵּי 25. וְלֹא 26. הִשְׁיֵגוּ 27. אֶת 28. יָמֵי 29. שְׁנֵי 30. חַיֵּי 31. אָבִיתִי 32. בְיָמֵי 33. מְגוּרֵיהֶם.

על עונש זה נשאלת שאלה: הרי בשלושים ושלוש המילים כלולה גם שאלתו של פרעה: "פֶּמָה יְמֵי שְׁנֵי חֳיִיךָ", ומדוע יעקב נענש גם על כך? והתשובה היא שיעקב נענש גם על זה שהוא היה נראה זקן יותר מגילו בגלל צרותיו!

מספרים על יהודי אחד שהגיע לרבי אלימלך מליז'נסק ושאל אותו: "איך אפשר לקיים את דברי חז"ל שנפסקו בשולחן ערוך (אורח חיים רכב ג): 'חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלמה ובנפש חפצה כדרך שמברך בשמחה על הטובה, כי הרעה לעובדי השם היא שמחתם וטובתם, כיון שמקבל מאהבה מה שגזר עליו השם, נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד את השם שהיא שמחה לו?'"
ענה לו רבי אלימלך: "אני לא יודע, אבל אחי רבי זושא יודע."
הלך היהודי ושאל את רבי זושא, שחי בעניות גדולה: "איך מברכים בשמחה על הרעה כמו שמברכים על הטובה?"
ענה לו רבי זושא: "אני לא יודע, אף פעם לא היה לי רע!.."

העולה מכאן שבמקום להתלונן, צריך רק לשבח ולרנן.